

ilovačom. Recite, zar čovek ne klanja riđoj ilovači, kada samoživo ljubi zemljano, ilovačno telo svoje, i uporno tvrdi; telo sam i samo telo? Recite, zar evropski čovek ne klanja riđoj ilovači, kada za svoj ideal proglašava klasu, ili narod, ili čovečanstvo?

Nema sumnje, Evropa ne pati od ateizma, već od politeizma, ne pati od nemanja bogova, već od premnogih bogova. Izgubivši pravo na Boga, ona je htela da svoju glad za Bogom zasiti stvaranjem mnogih lažnih bogova, idola. Od nauke i njenih hipoteza – stvorila je idole; od tehnike i njenih izuma – stvorila je idole, od religije i njenih predstavnika – stvorila je idole; od politike i njenih partija – stvorila je idole; od mode i njenih manekena – stvorila je idole. A posred svih idola na vasioni tron egoizma posadila evropskog čoveka, evropskog dalaj-lamu.

U suštini svojoj, evropska kultura je – povampireni fetišizam, fetišizam u evropskom izdanju, u evropskom kostimu. "Gurmanstvo za stvarima" je glavna odlika evropskog čoveka. No fetišistička metafizika evropske kulture praktično se izražava fetišističkom etikom. Stvari neznabožački fetišizam odlikovao se – ljudožderstvom. A zar se novi evropski fetišizam ne odlikuje isto tako – ljudožderstvom, samo maskiranim, kulturnim ljudožderstvom. Zar evropska kultura nije ustima svoje nauke poglasila kao glavni princip života – borbu za samoodržanje? Šta je to ako ne poziv na ljudožderstvo? Ne znači li to: čoveče, bori se za samodržanje – svim sredstvima; bori se, ako treba, i ljudožderstvom! glavno je: održati se u životu! kako? – To ne podilazi pod kontrolu svesti. Život je klanica, na kojoj jači ima pravo da zakolje slabijeg, štaviše; slabiji ljudi su materijal za jače. Pošto ni Boga ni besmrtnosti nema, onda je čoveku radi samodržanja sve dopušteno. Dopušten je greh, dopušteno zlo, dopušten zločin. Pozitivistička nauka je objavila; sve što biva – biva po prirodnim zakonima. U prirodi vlada kao vrhovni zakon – zakon neophodnosti. On vlada i nad ljudima, i nad svima njihovim mislima, osećanjima, stremljenjima, postupcima. Kada greše, ljudi greše po neophodnosti. Čoveče, ti nisi kriv, ni za najveći prestup svoj – nisi kriv, jer sve što činiš, činiš po prirodnoj neophodnosti... Ne čudite se! – greh ne može postojati za čoveka, za koga ne postoji Bog, jer je greh – greh pred Bogom. Ako Boga nema, onda – ni greha nema, ni zla nema, ni zločina nema.